

středním mlýnem (1915) sbíraly také na severně orientovaném svahu. Porovnáním měkkýších společenstev jižního a severního svahu těchto různě dlouhou dobu opuštěných lomů jsme zjistily, že počty druhů na severních svazích jsou ve všech čtyřech lomech vyšší než na jižních. Za hlavní příčinu lze považovat vlhčí mikroklima na méně vysychavé severní straně, protože vlhkost je jedním z limitujících faktorů přežívání suchozemských plžů. Celkově se však druhové složení měkkýších společenstev příliš neliší. S rostoucí

dobou od ukončení těžby se pak smazává kvalitativní i kvantitativní rozdíl v zastoupení druhů na severní a jižní straně lomů.

Výsledky tohoto výzkumu, který je náplní diplomové práce první autorky, dobře dokládají, že lomy ponechané přirozené sukcesi mohou hostit bohatou faunu suchozemských plžů a poskytnout vhodná stanoviště i řadě vzácných druhů. Z malakozoologického hlediska jsou nejzajímavější lomy ve středním stadiu sukcese, u nichž se dosud zachovala stanovištní pestrost. Z toho vyplývají managementová

doporučení – myslíme si, že by v krajině, jako je Český kras, kde lesní společenstva nejsou hlavním předmětem ochrany přírody, stálo zato udržovat lomy ve středním sukcesním stadiu a umožnit rozvoj měkkýších společenstev i dalších organismů a zároveň vznik náhradních biotopů pro ohrožené druhy. Pro studium vývoje přírody na těchto člověkem vytvořených, ale z hlediska přírodovědného zajímavých stanovištích je Český kras ideálním územím.

Milan Řezáč

Meta temnostní – pavouk roku 2012

Z podnětu evropských arachnologů se pavoukem roku 2012 stal poprvé zástupce čeledi čelistnatkovití (*Tetragnathidae*). Konkrétně byla vybrána meta temnostní (*Meta menardi*), které se dříve říkalo křížák temnostní. Mezi pravé křížáky z čeledi křížákovití (*Araneidae*) však nepatří. Kvůli své velikosti je meta temnostní jedním z nejnápadnějších živočichů jeskyň temperátní zóny. Proto byla letos zároveň zvolena jeskynním živočichem r. 2012 (bližší informace na <http://www.hoehlentier.de>).

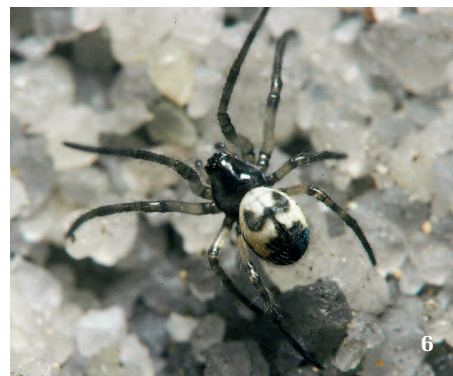
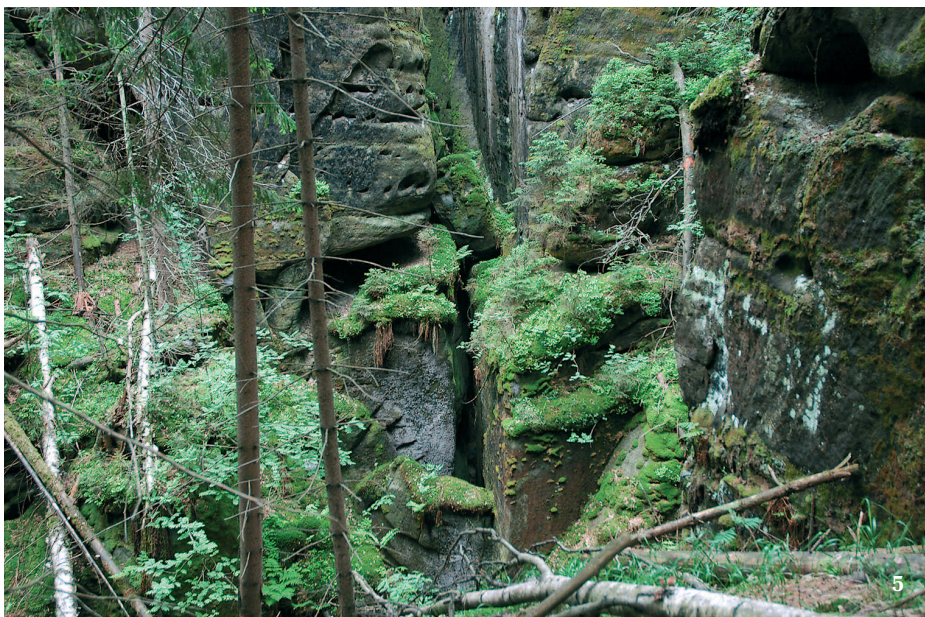
Dosud bylo popsáno 955 druhů z čeledi čelistnatkovití – v Evropě známe 29 zástupců, v České republice 15. Meta temnostní má poměrně velký areál rozšíření v celé palearktické oblasti, chybí v Japonsku. U nás se vyskytuje především v územích, jejichž geologické a geomorfologické podmínky jsou příznivé pro existenci podzemních prostor (mapu rozšíření mety temnostní najdete na internetové stránce <http://arachnology.cz/cas/distribution.aspx>). Jejím biotopem jsou jeskyně, skalní roz-

sedliny (viz např. obr. 5), sklepy vytesané ve skalách, štoly a hlubší vrstvy kamenných sutí. Vhodné pro život tohoto druhu pavouka bývají vlhké, ale ne mokré, s konstantní teplotou neklesající pod 7 °C.

Samci mety temnostní dorůstají velikosti těla 11–13 mm, samice 14–17 mm. Hlavohruď těchto tmavých pavouků je červenohnědá, zadeček světle nebo tmavě hnědý s černými skvrnami (v přední části je pár velkých tmavých skvrn, v zad-

ní tmavé příčné pruhy). Nohy mají hnědé, s černými prstenci (obr. 1 a 2). Metu temnostní si můžeme splést s metou jeskynní (*Metellina merianae*), která však bývá menší a zbarvená více do šeda (obr. 4). I přes svůj menší vzrůst je však schopna stavět větší lapací síť s více radiálními vlákny a hustší lapací spirálou, a dokáže proto ulovit větší druhy hmyzu. Stejně velká a podobně zbarvená jako meta temnostní je *Meta bourneti*, nejbližší k nám ji ale najdeme až v Porýní–Falcku v západní části Německa. Vedle met obývá podzemní prostory mnoho dalších druhů pavouků, někteří z nich vykazují morfologické adaptace pro život v podzemí, jako je redukce očí, ztráta pigmentu nebo prodloužení nohou. Tyto druhy jsou však výrazně menší než meta temnostní, a tak záměna není pravděpodobná.

Meta temnostní se většinou páří na začátku léta. Od poloviny července do počátku srpna samice předou velké kokony o průměru 2–3 cm, které zavěšují za vlákně na strop, takže vypadají jako malé lucerničky (obr. 3). Kokon obsahuje 200–300 vajíček a samice kokony hlídá dva až tři měsíce – do své smrti. Na konci srpna se kokon začíná rozpadat a v té době jsou v něm malí pavouci již viditelní přes stěnu jako černé tečky. Mláďata však kokon opouštějí až na jaře příštího roku. Pak se vydají ke vchodu podzemní prostory, kde je můžeme několik dní až týdnů najít (viz obr. 6). Některá se odtamtud vydávají kolonizovat jiné podzemní systémy, jiná zůstávají. Tímto způsobem se populace jak rozšiřuje, tak udržuje. Meta temnostní se na

rozdíl od většiny našich pavouků, kteří žijí pouhý jeden rok, dožívá dvou až tří let.

Kruhová síť mety temnostní dosahuje 20 až 30 cm v průměru, v porovnání s jinými pavouky stavějícími kolové sítě je značně zredukováná. Stejně jako u dalších zástupců čeledi čelistnatkovití a na rozdíl od pravých křížáků nemá zapředené políčko uprostřed. Pavouk nesedí v centru sítě, ale tráví většinu času poblíž stěny, kde může ulovit lezoucí stínky, brouky, stonožky, mnohožky, přezimující můry, píďalky a další malé členovce, někdy dokonce plže. Tento způsob lovu kořisti nezávislý na lapací síti se u mety temnostní pravděpodobně vyvinul jako adaptace k životu v podzemí, kde je nedostatek létajícího hmyzu.

Při návštěvě podzemí se tedy letos rozhlédněte po stěnách, určitě tohoto velkého pavouka milujícího temnoty nebo alespoň jeho lucerničkovité kokony spatříte. Údaje o pozorování prosím pošlete na e-mailovou adresu rezac@vurv.cz. Záznam by měl obsahovat GPS souřadnice lokality, typ stanoviště, počet pozorovaných jedinců (kokonů), datum pozorování a vaše jméno. Pozorování by mělo také být doloženo jedincem (uchovaným nejlépe v lihu), kokonem nebo alespoň fotografií.

1 Meta temnostní (*Meta menardi*) – samice pavouka r. 2012. Mety mají stejně jako praví křížáci (křížákovití – *Araneidae*) na nohou nápadné trny.

2 Dospělá samice mety temnostní na jednom z paprsků své lapací sítě. Na paprsek jsou ukotvena lapací vlákna s pravidelně rozmístěnými kapkami lepu. Foto A. Kůrka

3 Čerstvé a staré kokony mety temnostní visící na vlákně ze stropu podzemní prostory. Foto A. Kůrka

4 Dospělá samice mety jeskynní (*Metellina merianae*) – od mety temnostní se liší zbarvením více do šeda.

5 Meta temnostní pravidelně obývá vlhké a temné rozsedliny v pískovcových skalních městech české křídové tabule. Adršpašsko-teplické skály

6 Čerstvé mládě mety temnostní, které po opuštění kokonu kolonizuje nové lokality. Mláďata pavouků se od dospělých jedinců liší nejen nepřítomností kopulačních orgánů, ale také méně sytým zbarvením. Snímky R. Macka, pokud není uvedeno jinak